

ГЕОГРАФСКИ ИСКУСТВА И ПРАКТИКИ ВО ИДЕНТИФИКАЦИЈАТА И РАБОТАТА СО НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ

д-р. Никола В. Димитров^{*/}

1. Улогата на географијата во практиката и во образовниот процес

Како и многу науки, односно наставни предмети, така и географијата колку повеќе се развива и осовременува, во толку повеќе се обогатуваат географските наставни единици а од тука и нејзината примена во практиката станува сè поквалитетна и поливалентна. Улогата на географијата во современиот свет станува уште повеќе транспарентна благодарение на новите научно-технолошки развојни процеси, на современите достигнувања на науките, на експлозивната урбанизација, потоа на промените во начинот на живеењето, потребата на современиот човек од разновидна, транспарентна и квалитетна комуникација итн.

Звучи зачудувачки, но добро се знае дека, во системот на науките, главно само географската наука е врзана, односно е во меѓусебна зависност и ги поврзува сите објекти и појави во просторот. Односно, таа ги поврзува природните појави со популацијата, популацијата со економијата, економијата со политиката итн.

Според тоа, не случајно, во современиот свет, во некои земји, географијата брзо се осовременува и го следи чекорот на развојот на науките, при што изнаоѓа нови истражувачки теории и методи, адекватни на практичните потреби, за примена на географските искуства во праксата, во целокупниот систем на образовниот процес и воопшто во системот на човековите универзални знаења.

Во таа смисла, и во нашата земја, само развојот на транспарентно-апликативната географија, преку примена на нови форми и методи на работа адаптирани на современите барањата во практиката и во образовниот процес, успешно ќе може да се инкорпорира, не само како важен и современ наставен предмет во универзалниот повеќестепен систем на образовниот процес, туку и како практична потреба за збогатување на знаењата на човекот воопшто.

^{*/} Професор по географија во ДСУГим."Јосип Броз – Тито" - Битола

2. Идентификација на надарените (талентираните) ученици

Покрај задоволување на барањата на системот на образовниот процес од услугите на географските знаења, важен сегмент, во една од многуте современи форми и методи на работа, во наставата по географија, бездруго, треба да биде и работата за идентификување-препознавање на надарените (талентираните) ученици. Во овој случај, идентификувањето на надарените ученици за географија можат да бидат плодно ткиво за пополнување на барањата не само на географската наука за потребите во праксата, туку и понатамошен континуитет на јакнење на квалитетот на веќе од поодамна глорифицираните и универзални географски знаења во широкото семејство на унифицирани науки.

а) Општа шема за одредување на надарените ученици

Адекватното и навремено препознавањето, односно успешната идентификација на надарените ученици во образовниот процес е едно најзначајните прашања. Имено, во колку се сака да се прошират потребите и ефектите на праксата, на системот на науките и заедницата во целина, потребно е да се примени листа на опсервациони методи кои би можеле наставниците, родителите, падагозите и други стручни лица да ја користат при препознавањето и идентификација на надарените ученици.

Во таа смисла, нудејќи го нашиот пример, изнесен во ограничена форма, цениме дека ќе дадеме скроман придонес во листата на опсервациони методи за идентификација на надарените ученици.

Прв и основен показател за постоењето на надареност на ученикот е неговото **ЗНАЕЊЕ**, односно неговиот континуиран одличен успех по сите наставни предмети. Идентификацијата на надарените ученици, сепак, не се сведува само врз основа на школскиот успех, туку, истиот предвидува и употреба на најразлични **психодијагностички инструменти**, преку коишто ќе се измери надпросечниот **КОЕФИЦИЕНТ НА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА**, потоа ќе се утврди нивото и степенот на постоење на најразлични **СПОСОБНОСТИ, ИНТЕРЕСИ, ВЕШТИНИ И ВРЕДНОСТИ**, кај ученикот, како и утврдување на **ВЕРБАЛНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ, ЛОГИЧНОТО РАЗМИСЛУВАЊЕ И МОТИВАЦИЈАТА**. (Види: Слика 1 – Шема на идентификација на надарените (талентираните) ученици).

Сите овие сугестии, благовремено, можат многу побрзо и полесно на наставниците, да им овозможат да ги забележат одредените специфични карактеристики на надарените ученици. Исто така, успешното идентификување на надарените ученици незаменливо е без примена и на следните компонети: *на смислено педагошко и психолошко делување, на водењето на ученичкото досие, како и размислувањата на родителите за своите деца, семејната клима, влијанието на средината, ојкружувањето, влијанието на наставниците итн.* Или по конкретно, во дефинирањето на профилот на надарените ученици битни се сите манифестации присутни во воспитно-образовниот процес, како и манифестациите кои лесно можат да влијаат врз промената на видот и карактерот на надарените ученици. Тоа, значи, дека, идентификацијата на талентираниот ученик, можеме да ја утврдиме релативно брзо, но истата можеме и неповратно да ја изгубиме, доколку немаме изградено стратегија-методологија на работа со нив. Во тој случај, неуспехот на работата со надарените ученици може да продуцира комплексен феномен на недоволно флексибилност, самоконтрола, хроничен неуспех и низа разни конфликтни ситуации.

б) Општа шема за одредување на надарените ученици по предметот географија

Во системот на поорганизирана идентификација на надарените ученици, потребно е поголемо внимание да му се посвети и на смисленото педагошко делување, гледано од аспект на специфичното подрачје, односно наставниот предмет-науката или науките на ученичкиот интерес и преокупација.

Во тој смисол, а поаѓајќи од својот личен пример, од петнаесетгодишното просветно работно искуство, во основното и средното образование, предавајќи го предметот географија, можам да ги изнесам сопствените практики и искуства во осумгодишното работење со надарени ученици по предметот географија.

Идентификацијата на учениците со надарени способности за географија, покрај во редовната настава ги утврдил и преку формите на додатната настава и слободните ученички активности, преку кои го вреднувал нивното општо и посебно **ЗНАЕЊЕ**, при тоа го земав во предвид и нивниот континуиран одличен успех по сите наставни предмети. Исто така, идентификацијата на оваа посебна

група на ученици ја утврдил и врз основа на нивниот квантум на **ГЕОГРАФСКИОТ ИНТЕЛЕКТУРАЛЕН КОЕФИЦИЕНТ И КАПАЦИТЕТ НА ЗНАЕЊЕ** - утврден преку стандардизирани географски тестови, потоа на **ВЕРБАЛНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА, ЛОГИЧНОТО РАЗМИСЛУВАЊЕ и МОТИВАЦИЈАТА**. И на крајот, за да се добие целосна потврда за талентираноста на ученикот-учениците, потребно е да се согледа и поединечно психолошкиот профил на надарениот ученик, гледано според **СПОСОБНОСТИТЕ, ИНТЕРЕСИТЕ, ВЕШТИНИТЕ И ВРЕДНОСТИТЕ**. (Види: Слика 2 – Шема на идентификација на надарените ученици по предметот географија).

3. Практични искуства во работата со надарените ученици по предметот географија

Во оваа прилика, во кратко, ќе ги изнесам сопствените искуства во осумгодишното работење со надарени ученици по предметот географија во ДСУГимназија “Јосип Броз-Тито” - Битола.

Имено, во периодот од 1994 година па наваму со вкупно 24 ученици сум учествувал на разни натпревари по предметот географија. Талентираните ученици учествувале на натпревари на географско знаење-преку методот на тестирање, и на натпревари-смотри на младите истражувачи од Република Македонија, во организација на Народна техника на Македонија. На овие натпревари 8 ученици го освоиле првото место, 6 ученици го освоиле второто место и 4 ученици биле пласирани на трето место, што значи дека вкупно 18 ученици или 75 % од вкупниот број на талентираните ученици за географија се вратиле со овоени награди. Останатите 6 ученици на наведените натпревари го делеле четвртото или петтото место.

На ова место, ќе ги наведеме оригиналните индивидуални трудови на надарените ученици Илија Никодиновски и Илија Тирицовски, со темата, под наслов: **“Сѐлеолошки истражувања на изворишниот слив на Црна Река и нивно презентирање во документарен филм”**, за чие подготвување, под мое менторство, учениците работеле повеќе месеци подготвувајќи се за теоретскиот и практичниот дела на темата. При тоа извршени се неколку теренски истражувања, влегувања во пештери, мерења и снимање на успешен документарен филм, со соодветно сценарио, текст и музика, кој на неколку пати беше прикажан на локалната битолска телевизија.

Со идентична важност е и трудот на надарените ученици Маријан Бошев и Јове Стојановски, кои со својата тема: *“Земјотресите како природна катастрофа, со посебен осврт на биолкиот земјотрес од 1994 година”* покрај квалитетната тема, изработија макета, преку која, на перфектен начин, се симулираше земјотрес со јачина од повеќе степени, односно макетата се распаѓаше во неколку фази, во зависност од јачината на земјотресот, при што на крајот речиси целосно беше уништена.

За споменување се и темите: “Мелиорациите во Пелагонија и хидромелиоративниот систем Стрежево”, “Национален парк Пелистер, сегашност и иднина”, “Астрономски инструменти и мерења”, “Водопадите во светот и во Македонија”, “Мочуриштата – Геосистем на иднината” итн.

На крајот, можам, на моето скромното искуство, отворено да додадам, едно големо задоволство и благодарност, дека, работата со надарените-талентираниите ученици и за мене преставуваше мотив повеќе во насока на понатамошно интелектуално и стручно изградување и усовршување.

Работата со учениците, а особено со надарените ученици, значи потврда на наставникот, дека на најадекватен начин е вклучен во издигнувањето на највисоките национални интереси, а тоа е вложувањето во човековата универзалност на знаењата, како најрентабилна инвестиција и самопотврдување на својот, сегашен и иден идентитет преточен во младите генерации.

РЕЗИМЕ

ГЕОГРАФСКИ ИСКУСТВА И ПРАКТИКИ ВО ИДЕНТИФИКАЦИЈАТА И РАБОТАТА СО НАДАРЕНИТЕ УЧЕНИЦИ

д-р. Никола В. Димитров

Како и многу науки, односно наставни предмети, така и географијата колку повеќе се развива и осовременува, во толку повеќе се обогатуваат географските наставни единици а одтука и нејзината примена во практиката станува сè поквалитетна и поливалентна.

Покрај задоволување на барањата на системот на образовниот процес од услугите на географските знаења, важен сегмент, во една од многуте современи форми и методи на работа, во наставата по географија, бездруго, треба да биде и работата за идентификување-препознавање на надарените (талентираните) ученици. Во овој случај, идентификувањето на надарените ученици за географија можат да бидат плодно ткиво за пополнување на барањата не само на географската наука за потребите во праксата, туку и понатамошен континуитет на јакнење на квалитетот на веќе од поодамна глорифицираните и универзални географски знаења во широкото семејство на унифицирани науки.

Адекватното и навремено препознавањето, односно успешната идентификација на надарените ученици во образовниот процес е едно најзначајните прашања. Имено, во колку се сака да се прошират потребите и ефектите на праксата, на системот на науките и заедницата во целина, потребно е да се примени листа на опсервациони методи кои би можеле наставниците, родителите, падагозите и други стручни лица да ја користат при препознавањето и идентификација на надарените ученици.

Прв и основен показател за постоењето на надареност на ученикот е неговото **ЗНАЕЊЕ**, односно неговиот континуиран одличен успех по сите наставни предмети. Идентификацијата на надарените ученици, сепак, не се сведува само врз основа на школскиот успех, туку, истиот предвидува и употреба на најразлични психодијагностички инструменти, преку коишто ќе се измери надпросечниот **КОЕФИЦИЕНТ НА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА**, потоа ќе се утврди нивото и степенот на постоење на најразлични **СПОСОБНОСТИ, ИНТЕРЕСИ, ВЕШТИНИ И ВРЕДНОСТИ**, кај ученикот, како и утврдување на **ВЕРБАЛНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ, ЛОГИЧНОТО РАЗМИСЛУВАЊЕ И МОТИВАЦИЈАТА**. (Слика 1 – Шема на идентификација на надарените (талентираните) ученици).

Во тој смисол, а поаѓајќи од својот личен пример, можам да ги изнесам сопствените практики и искуства во работењето со

надарени ученици по предметот географија. Имено, идентификацијата на учениците со надарени способности за географија, покрај во редовната настава ги утврдив и преку формите на додатната настава и слободните ученички активности, преку кои го вреднував нивното општо и посебно **ЗНАЕЊЕ**, при тоа го земав во предвид и нивниот континуиран одличен успех по сите наставни предмети. Исто така, идентификацијата на оваа посебна група на ученици ја утврдив и врз основа на нивниот квантум на **ГЕОГРАФСКИОТ ИНТЕЛЕКТУРАЛЕН КОЕФИЦИЕНТ И КАПАЦИТЕТ НА ЗНАЕЊЕ** - утврден преку стандардизирани географски тестови, потоа на **ВЕРБАЛНИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА, ЛОГИЧНОТО РАЗМИСЛУВАЊЕ И МОТИВАЦИЈАТА**. И на крајот, за да се добие целосна потврда за талентираноста на ученикот-учениците, потребо е да се согледа и поединечно психолошкиот профил на надарениот ученик гледано според **СПОСОБНОСТИТЕ, ИНТЕРЕСИТЕ, ВЕШТИНИТЕ И ВРЕДНОСТИТЕ**. (Слика 2 – Шема на идентификација на надарените ученици по предметот географија).

Во оваа прилика, во кратко ќе ги изнесам сопствените искуства во работењето со надарени ученици по предметот географија во ДСУГимназија “Јосип Броз-Тито” - Битола. Така, во периодот од 1994 година па наваму од вкупно 24 талентирани ученици кои учествувале на разни натпревари по предметот географија, 18 ученици или 75 % од вкупниот број на талентирани ученици се вратиле со овоени награди, од кои 8 ученици го освоиле првото место, 6 ученици го освоиле второто место и 4 ученици биле пласирани на трето место, а останатите 6 ученици на наведените натпревари го делеле четвртото или петтото место.

На крајот, можам, на моето скромното искуство, отворено да додадам, едно големо задоволство и благодарност, дека, работата со надарените-талентирани ученици и за мене преставуваше мотив повеќе во насока на понатамошно интелектуално и стручно изградување и усовршување.

Работата со учениците, а особено со надарените ученици, значи потврда на наставникот, дека на најадекватен начин е вклучен во издигнувањето на највисоките национални интереси, а тоа е вложувањето во човековата универзалност на знаењата, како најрентабилна инвестиција и самопотврдување на својот сегашен и иден идентитет преточен во младите генерации.